

سیری در
دعای مکارم الاخلاق

امام سجّاد علیه السلام

جلد اول

استاد فاطمه سیّد خاموشی (طاهایی)

فهرست مطالب

۱۱	 آغاز سخن
۱۵	 متن کامل دعا

فراز اول: (۲۱ - ۴۶)

۲۲	 دعا و استجابت آن
۲۳	 صلوات و اثرات آن
۲۴	 کامل ترین ایمان
۲۸	 بالاترین یقین
۳۳	 نیکوترین نیت ها
۳۶	 نیکوترین اعمال
۳۷	 رابطه ایمان و عمل صالح
۳۹	 شرایط احسن الاعمال
۴۱	 کامل ترین نیت ها
۴۳	 تصحیح یقین
۴۵	 درخواست اصلاح مفاسد

فراز دوم: (۴۷ - ۸۰)

۴۸	 معنای کفایت خدا
۵۰	 فردا از چه می پرسند؟
۵۲	 عبادت هدف آفرینش

۱۶۳	 موجبات غیبت
۱۶۶	 خصلت خوش گمانی
۱۶۷	 حسادت
۱۶۹	 پاسخ به یک سؤال مهم
۱۶۹	 توبه غیبت کننده
۱۷۰	 موارد استثنایی غیبت
۱۷۲	 توفیق شکر و چشم پوشی از بدی ها
۱۷۵	 شکر و اقسام آن
۱۷۶	 درجات و مراتب شکر
۱۸۱	 کتاب نامه

قال الامام علي عليه السلام:

رَوَّضُوا أَنْفُسَكُمْ عَلَى الْأَخْلَاقِ الْحَسَنَةِ فَإِنَّ الْعَبْدَ
الْمُسْلِمَ يَبْلُغُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ.

نفس های خود را بر اخلاق نیکو تمرین دهید زیرا که بنده مسلمان،
با حسن خلق خود به درجه روزه گیر شب زنده دار می رسد.

(میزان الحکمه، ج ۳، ص ۴۷۸، حدیث ۵۲۵۹)

یا نور الاتقیاء مهدی جان!

این جرعه

از کلام استاد

تقدیمتان که او

همواره نفس خویش را

در زلال انتظارتان می سفت.

آغاز سخن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ»^۱

حمد خدایی را که رسولش را برای تکمیل اخلاق تا به وسیله او مکارم اخلاق را که جزء برنامه انبیاء سلف بود، تتمیم و تکمیل نماید و شکر پیوسته او را که به ما توفیق داد تا از لسان مبارک علی بن الحسین (علیه السلام) دعای مکارم الاخلاق را به گوش جان بشنویم و از آن در کسب فضائل و ملکات روحانی بهره‌مند شویم.

اولیاء دین، هرگاه می‌خواستند از تعالیم معنوی و کمال روحانی سخن بگویند و جامعه را به ارزش‌های انسانی متوجه نمایند، از مکارم اخلاق یاد می‌کردند که سرمایه حیات ابدی و راه رسیدن به حسن عاقبت است. انسان، تنها دارای بدن و نیازهای مادی نیست، بلکه دارای جنبه ملکوتی و نفخه الهی است. سعادت واقعی و همه جانی، نصیب کسانی می‌گردد که حیات مادی و معنوی، و سعادت جسمانی و عقلانی را با هم مورد توجه قرار داده و از هر دو جهت، موجبات کمال خود را فراهم آورند.

مکارم، جمع «مکرمه» از ماده کرم در مورد خداوند به نیکی‌ها و نعمت بخشی‌هایی گویند که از جانب ذات اقدس او ظاهر گشته است. اما در مورد انسان «کرم» بر اخلاق و رفتار پسندیده‌ای که از او جلوه‌گری می‌کند اطلاق می‌شود.

۱ - نوری طبرسی، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، ج ۱۱، باب ۶، ص ۱۸۷، حدیث ۱.

کرامت از جمله واژه‌هایی است که در زبان فارسی نمی‌توان برای آن معادلی یافت، ولی اگر بخواهیم مکارم اخلاق را به فارسی برگردانیم، به معنای «بزرگواری نفس»، «بزرگواری روح» و رفعت مقام معنوی یک انسان است که در پرتو آن می‌تواند گذشت‌های بسیار داشته باشد.

انسان برای رسیدن به مکارم اخلاق در وهله اول به خالق خود رجوع می‌کند که معلم اولیه اوست: «اقْرَأْ وَ رَبُّكَ الْأَكْرَمُ»^۱ و خداوند کریم برای فتح باب ملکوت انسان‌ها، خود را از طریق قرآن و اولیاء الهی معرفی می‌کند. خدایی که اکرم است، معلم انسان‌هاست تا در مکتب کرامت، انسان‌های کریم تربیت کند. در این راستا کتاب تربیتی خود را هم با صفت کرامت می‌سازد: «إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ»^۲، حامل این کتاب را هم که جبرئیل امین است کریم می‌نامد: «إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ»^۳، و رسولی را هم که این کتاب بر او نازل شده «کریم» می‌خواند: «إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ»^۴ و رسول اکرم ﷺ هدف بعثت و رسالت و نتیجه دعوت خود را تمام و کامل ساختن «مکارم اخلاق» اعلام می‌فرماید.

سخنی درباره اخلاق

اخلاق، جمع خلق است و خلق شکل درونی انسان است؛ چنانچه خلق شکل ظاهری و صوری اشیاء را گویند. غرایز و ملکات و صفات روحی و باطنی که در انسان است اخلاق نامیده می‌شود و به اعمال و رفتارهایی که از این خلقیات ناشی می‌شود اخلاق یا رفتار اخلاقی می‌گویند.

علم اخلاق، علمی است که چگونه زیستن را برای رسیدن به کمال مطلوب به انسان

۱- سوره علق (۹۶)، آیه ۳.

۲- سوره واقعه (۵۶)، آیات ۷۶ تا ۷۹.

۳- سوره تکویر (۸۱)، آیه ۱۳.

۴- سوره الحاقه (۶۹)، آیه ۳۹.

می‌آموزد و او را به بالاترین مراتب ملکات و صفات انسانی می‌رساند؛ به عبارت دیگر، علمی است که تولید نور و روشنائی خاصی در قلب می‌کند تا با آن بتوان خوب و بد را تشخیص داد. شاید منظور امام صادق (ع) از آن علمی که نور است همان علم اخلاق باشد که می‌فرماید: «الْعِلْمُ نُورٌ يَقْذِفُهُ اللَّهُ فِي قَلْبِ مَنْ يَشَاءُ»^۱

امام سجّاد (ع) نیز در یکی از دعاهاى خود در پیشگاه پروردگار عرضه می‌دارد «وَهَبْ لِي نُوراً أَشْشَى بِهِ فِي النَّاسِ»^۲ به من فروغ و نوری عنایت کن که در پرتو آن در میان خَلْق راه بروم.

تردیدی نیست که نور علم اخلاق با دل‌های مستعد انس دارد و دل‌های سخت و شقی را از آن بهره‌ای نخواهد بود.

دعای شریف مکارم الاخلاق، حاوی تعالیمی مهم و درس‌هایی آموزنده و انسان‌ساز است و به هر نسبت که افراد علاقه‌مند و با ایمان در مضامین آن دقت کنند و دستورهایش را عملاً به کار بندند، به همان نسبت از سعادت واقعی و کمال راستین برخوردار می‌گردند. این دعا می‌تواند نقش بسیار سازنده‌ای در برطرف کردن کمبودهای فرهنگی و اخلاقی فرد و جامعه ایفا نماید.

کتاب حاضر از سلسله درس‌های معلّم تهذیب نفس و اسوه اخلاق کریمه، استاد فاطمه سید خاموشی (طاهایی) اعلی الله مقامها است که شرحی است بر این اثر ارزشمند و پرفیض که از قلب با خلوص صالح‌ترین بنده خدا، حجت بالغه الهی و مظهر اسماء و صفات ربوبی، آموزگار دعا و نیایش و عشق و عرفان حضرت علی بن الحسین زین العابدین و سیدالسادین (ع) سرچشمه گرفته و از لسان مبارک آن پیشوای معصوم دین به قصد پرورش و ساختن انسان‌ها انشاء گردیده است.

استاد طاهایی، مطالب این کتاب را ابتدا در سال ۱۳۶۴ به اختصار برای شاگردان ایراد

۱- مصباح الشریعة (منسوب به امام صادق (ع))، ص ۱۶.

۲- صحیفه سجّادیه، فرازی از دعای ۲۲ (عند الشده...).

فرمودند که در همان سال نیز جلد اول آن به چاپ رسید. پس از آن، چندین دوره به طور مبسوط و کامل تر شرح شد که در پی درخواست بسیار طلاب و شاگردان، تصمیم به چاپ مجدد آن با تحریری نو و افزودنی‌های فراوان گرفته شد.

از خداوند متعال برای آن استاد فرزانه علو درجات، و برای همگان توفیق روزافزون را درخواست می‌نماییم.

مِنْ اللَّهِ التَّوْفِيقَ وَعَلَيْهِ التَّكْلَانِ

پائیز ۱۳۹۰

مشهد الرضا علیه السلام

مدرسه علمیه نرجس علیها السلام